

De oud-defensieburgers Niek van der Heijden (r) en René van Bakel in gesprek met Bavo Hopman van de BNMO.

OUD-GOMAGANGERS TANKEN BIJ IN NAZORGREÛNIE

'WE LIJKEN WEL EEN VERGETEN GROEP'

DOORN - Er hangt een tamelijk geanimeerde sfeer op het zonovergoten terras van het centrum van de Bond van Nederlandse Militaire Oorlogsslachtoffers (BNMO) in Doorn, een onderdeel van het Veteraneninstituut. Pakweg honderd, grotendeels deels in burgeroutfit gestoken militairen, veelal gesecondeerd door hun partners, schudden elkaar de hand, de één wat schuchterder dan de ander. Alsof het om een herdenkingsplechtigheid gaat, verlopen de gesprekken op gedempte toon. Gezichten stralen uit dat het om een serieuze kwestie gaat. Maar de vredesmissie waaraan de militairen ooit gezamenlijk deelnamen zette het privé-leven van meniggen dan ook behoorlijk op z'n kop.

TEKST: JACK OOSTHOEK - FOTO'S: HENNIE KEERIS

De dames en heren uit het gezelschap maakten in 1994 deel uit van het 118 man sterke Nederlandse militaire interservice-detachement dat naar Goma in Zaire (Afrika) werd uitgezonden. Daar hielpen ze in de humanitaire hulpoperatie *Provide Care* mee de ergste nood te ledigen

De reünie annex nazorgdag trok ruim honderd belangstellenden. Circa dertig man verschenen niet op het apèl.

in de overbevolkte vluchtelingenkampen, één van de desastreuze uitvloeielen van de bloedige oorlog tussen de zogeheten Hutsi's en de Tutsi's.

Vorige week woensdag schoolde de groep samen in het BNMO Centrum voor een reünie annex nazorgbijeenkomst. Met de nadruk op het laatste, want jaren na *Provide Care* worstelt een niet onaanzienlijk aantal militairen

van het detachement nog steeds met lichamelijke en/of psychische klachten. "Provide Care was één van de eerste ingrijpende vredesoperaties sinds Nieuw Guinea. De psychologische gevolgen wegen waarschijnlijk zwaarder dan die van bijvoorbeeld Srebrenica of Kosovo", meent oud-detachementscommandant luitenant-kolonel bd van de luchtmacht Ton van de Graaf.

VUURWERK

De voorzitter van het Veteranen Instituut en oud-lid van de Vaste Kamercommissie voor Defensie Martin Zijlstra kenschetst de missie in zijn welkomstwoord als bijzonder. Niet het minst vanwege de ultra korte voorbereidingstijd die de deelnemers van landmacht en luchtmacht, marine en Korps Mariniers, hadden. "U heeft een voortreffelijke prestatie verricht."

Een andere gast, gouverneur van de Koninklijke Militaire Academie generaal-majoor Karel Hilderink, werpt de vraag op of de buitenwacht de impact van een humanitaire vredesmissie in het algemeen en die naar Goma in het bijzonder wel kan bepalen.

Vervolgens ontvlamt een brokje vuurwerk door toedoen van ex-detachementscommandant Van de Graaf. Tijdens diens relaas hult de zaal zich in een veelzeggend stilzwijgen. Sprekend over de even onbeschrijflijke als niet te stoppen chaos waarin de Nederlandse militairen in het district rond Goma terecht kwamen, stelt hij allereerst vast dat de operatie zich onmogelijk in een samenhangend verhaal laat beschrijven.

Van de Graaf verhaalt van ongeveer anderhalf miljoen vluchtelingen die samen met de lokale bewoners op een oppervlakte van slechts luttele kilometers opeengepakt zaten. Van de weëige en zoete stank en de verstikkende rook van tienduizenden vuurtjes. Van de eendeloze stroom mensen die 'gewapend' met teilen, jerrycans en bakjes, met cholera besmet water uit het Kivu-meer haalden om het vervolgens zomaar te consumeren. Van vluchtelingen die hun honger stilden met gras, de talloze doden in het kamp en langs de wegen, de vele zieken, zwakken, uitgemergelden, kreupelen en wanhopigen. Van de massagraven en het schrijnende gebrek aan geneeskundige ondersteuning en transportcapaciteit. Met als bizar contrast de weldoervoede Tutsi-soldaten, de corrupte Zaïrese paramilitaire politieagenten en de wanhopige internationale hulporganisaties. Teveel om op te noemen en wat ter tafel komt dekt de lading onvoldoende, laat Van de Graaf doorschemeren.

Hoe dan ook, of de Nederlandse militairen de rug temidden van deze catastrofe even wilden houden. Van de Graaf: "Er moest met volle inzet worden gewerkt en het eigenbelang verdween volledig naar de achtergrond. De één was hiertegen beter bestand dan de ander. Er moest echter toch hulp worden geboden en dat onder grote psychische druk. Wij waren echter niet getraind om onder deze omstandigheden humanitaire taken uit te voeren. Toch moest je en na enige dagen raakte je enigszins gewend aan de ellendige situatie van de vluchtelingen. De eentonige Struikmaaltijden deden ook al geen goed aan het moreel. Maar onze bijdrage leidde er in ieder geval toe dat de allerergste nood werd geleidigd en dat het sterftecijfer van de vluchtelingen omlaag ging tijdens onze werkzaamheden in het catastrofegebied."

VETERANENSTATUS

Van de Graaf toont zich onthutst over het grote aantal Gomagangers dat vandaag de dag nog steeds met klachten naar aanleiding van de missie worstelt. Hij uitte enige twijfel over het systeem van nazorg van Defensie, althans

in dit geval. Overigens heeft een aantal Gomagangers daar wel degelijk baat bij gehad, zoals die dag ook bleek.

Zoals Van de Graaf het uitdrukt, werd het binnen de Defensieorganisatie na afloop van *Provide Care* 'stil', al kon hij de reden daarvoor enigszins begrijpen. Immers, de krijgsmacht had het ten tijde van de missie druk met het in goede banen leiden van andere crisisbeheersingsoperaties. "De waardering voor de inzet van de militairen die deelnamen aan de operatie *Provide Care* dient echter niet op te houden na het uitreiken van vredesmedailles met gesp", stelde Van de Graaf daar tegenover.

De voormalige overste plaatst een vraagteken bij het feit dat Defensie de Gomagangers geen plek aanbiedt in de categorie 'veteranen', omdat de groep niet voldoet aan de daarvoor geldende definitie. Om veteraan te worden, moet je namelijk hebben deelgenomen aan een operatie onder bijvoorbeeld de vlag van de Verenigde Naties of de NAVO. Gaat het om humanitaire missies onder puur Nederlandse leiding, met als voorbeeld *Provide Care*, dan kom je niet in het veteranenbestand terecht. Van de Graaf: "Ik beschouw deze gang van zaken als een gebrek aan respect voor de militairen die meewerkten om de operatie *Provide Care* tot een goed einde te brengen."

KOUDE KLAREN

De sombere woorden van Van de Graaf kregen een aangenaam vervolg met de uitreiking van de normaliter alleen voor militairen bestemde herinneringsmedaille voor humanitaire hulpverlening bij rampen aan twee intussen ex-Defensieburgers. Tegenwoordig kunnen in een vredesoperatie ingezette civiele medewerkers daar namelijk voor in aanmerking worden gebracht, onder de voorwaarde dat ze ter plekke daadwerkelijk hulp hebben geboden.

De twee burgers, Niek van der Heijden en René van Bakel, namen aan de operatie *Provide Care* deel in hun hoedanigheid van verslaggever respectievelijk fotograaf van de Defensiebladen Alle Hens, Legerkoerier en Vliegende Hollander en de Defensiekrant. Daarnaast boden ze in Goma daadwerkelijk hulp en waren ze ook nog eens gemilitariseerd.

Evenals menig Gomaganger ging de missie het duo niet in de koude kleren zitten. Zo viel Van der Heijden anderhalf jaar na thuiskomst ten prooi aan psychische klachten en belandde zelfs in de WAO. Het gaat hem nu overigens net als Van Bakel weer voor de wind. Volgens de tegenwoordig bij de toeristenorganisatie ANWB werkende Van der Heijden verbindt de medaille hem permanent met de overige leden van het detachement. "En René en ik zijn buddies voor het leven."

SLAPELOOSHEID

Terwijl Van der Heijden en Van Bakel, die tegenwoordig een eigen bedrijf in fotoreportages bestiert, zich met gepaste trots tussen de overige Gomaklanten op het terras van het BNMO Centrum posteerden, hielden Jan Otte en Daan Schellekens zich in een hoek ogenschijnlijk afzijdig. "Het werd tijd dat er voor ons wat werd gedaan", bromt Otte. "We lijken wel een 'vergeten' groep, terwijl er voor bijvoorbeeld de Joegoslavië- en Villafrancagangers wel veel is gedaan. Komt waarschijnlijk door het ontbreken van onze veteranenstatus."

De operatie *Provide Care* 'deed' door de lawine aan ellende die hij daar over zich heen kreeg, veel met hem, vertelt Otte, een afgezwaaide korporaal van de landmacht die ook in het voormalige Joegoslavië werd ingezet. "Ik denk er nog elke dag aan en lijdt sindsdien aan concentratieverlies en slapeloosheid. Toch gaat het steeds beter met me. Nee, ik zoek destijds geen nazorg, waarschijnlijk omdat ik té diep in de put zat. Uiteindelijk heb ik met een bevriende dominee *gedebriefd* en daarom gaat het nu dus beter met me."

Aardig opgeknapt is ook Schellekens, intussen oud-sergeant van de luchtmacht. Wat hem betreft slechts lof voor de door dit krijgsmachtdeel geboden nazorg. Al wordt hij nog steeds geplaagd door geheugenverlies, een euvel dat hem voor de Gomamissie vreemd was.

Schellekens beschouwt het avontuur in Zaire als een enorme ervaring, met name beroepsmatig vanwege het lesje in organiseren dat hij in de voorbereiding kreeg. "Als mens had ik de operatie evenmin willen missen", voegt hij eraan toe. "Je gaat anders denken, hè. Zo relatieveer ik de dingen van alledag tegenwoordig veel beter dan vroeger. Verder leerde 'Goma' me hoe kort en betrekkelijk het leven kan zijn. Ja, je kunt beter vijftig jaar volop leven, dan honderd jaar alleen maar bestaan." ●

ken van verzet te worden. Verzet tegen de onderdrukkers van vrijheid, van recht en menselijke waardigheid. Hun offer was niet vergeefs. Vijf jaar en miljoenen offers later, herkeeg Nederland haar vrijheid. Die vrijheid werd duur betaald."

CADEAU

De Veer maakte vervolgens een sprong naar nu, 58 jaar later, waarin vrijheid vanzelfsprekend lijkt. "Ik, mijn generatie, kreeg die vrijheid van U", sprak hij tot de strijders van toen en vervolgde: "een kostbaar cadeau. We kregen ook welvaart. Ook hiervoor werkte uw generatie hard. U kreeg die welvaart niet cadeau, maar gaf hem wel cadeau. Wat doen we met het cadeau dat u ons gaf? We hebben een les geleerd. Vrijheid is niet gratis. Vrijheid vergt offers. We zijn bereid die prijs ook voor anderen te betalen, zei De Veer terwijl hij de vele landen opsomde waar Nederlanders zijn ingezet voor de vrijheid van anderen." "Ze hebben zich vrijwillig ingezet, want zij hadden een keus. Ze waren bereid een prijs te betalen. En velen, te velen betaalden wederom de hoogste prijs. Vandaag werken 70.000 mannen en vrouwen in de krijgsmacht. De komende jaren zullen duizenden militairen en burgers de krijgsmacht moeten verlaten. In de keus tussen welvaart, geluk, gezondheid, zekerheid en onderwijs is vrijheid van ons en anderen kennelijk minder waard."

Het Instituut Defensie Leergangen (IDL) heeft vrijheid

in ieder geval hoog in het vaandel staan, evenals degenen die daarvoor vochten. Het auditorium, de bibliotheek en twee collegezalen dragen sinds afgelopen zaterdag de namen van inmiddels overleden gedecoreerde militairen met de hoogste dapperheids onderscheiding, het Ridderkruis van de Militaire Willemsorde. De vier ridders 4e klasse, te weten Isaac Bolman, Johannes van Oudheusden, Carl Schnabel en Ferdinand Warnaars, kregen na de oorlog deze onderscheiding voor hun inzet tijdens de slag om Ypenburg waarbij 95 Nederlandse collega's sneuvelde.

BATTERIJOMA

De inmiddels bijna negentig jarig mevrouw Hennie Verlaan maakte dat allemaal van nabij mee. "Mijn man, Quirines Verlaan, werd voor de mobilisatie opgeroepen als chauffeur bij de Luchtdoelartillerie; de 13e batterij Ypenburg. Ik stond doodsangsten uit, maar hij overleefde. Elf andere jonge mannen sneuvelde, direct op 10 mei tijdens een aanval van de Duitsers, langs de Vliet. Quirines was met zijn 27 jaar de oudste. We hadden een eigen bedrijf, een groothandel in dranken, in Leidschendam. Diverse militairen kwamen in de oorlog regelmatig bij ons thuis."

Quirines overleed in 1976, maar zijn vrouw Hennie bleef lichting na lichting contact houden. Zij schopte het uiteindelijk van batterijmoeder tot oma van de 13e batterij Luchtdoelartillerie. Inmiddels zit de Luchtdoelartille-

Mevrouw Hennie Verlaan, oma van de 13e batterij Luchtdoelartillerie.

rie in Ede. Oma Hennie 'adopteerde' luchtdoelartillerist majoor Willem-Jan Hein. Hij zorgt ervoor dat zijn 'oma' reünies en herdenkingen van de eenheid kan bijwonen. Tussendoor vergeet Hein uiteraard oma's verjaardag op 21 november niet en zoekt haar daarnaast vier tot vijf keer per jaar op. Ook wordt oma uitgenodigd voor een medaille-uitreiking. Toen die er was voor de luchtdoelartilleristen die in Cyprus dienden, kreeg de batterijoma een broche in de vorm van een zilveren roos. ●

Het Veteranenplatform gaf ook acte de présence op de reünie-annex nazorgdag voor de Gomagangers. Bij monde van bestuurslid Wim Elgers maakte deze organisatie bekend in samenwerking met het bureau van de Inspecteur Generaal der Krijgsmacht en het Veteraneninstituut bij de minister van Defensie een verzoek te zullen indienen om de Gomagangers de veteranenstatus toe te kennen. Meer weten over de operatie *Provide Care*? Raadpleeg de website www.providecare.info die in de loop van deze maand open gaat. ●